

יאשיהו המלך הגדלות והכישלון

יאשיהו, הנין של חזקיהו המלך עלה על כס המלוכה בגיל 8. אביו, אמון, נרצח אחרי שנתיים בלבד כמלך יהודה. יאשיהו היה בין גדולי המלכים שבמלכי בית דוד. פעולתו היתה רחבה בהרבה תחומים - בתורה ובמצוות, במקדש ובממלכה. בכל ספרי התנ"ך שמתייחסים אליו הוא מתואר כאחד המלכים הכי טובים של יהודה, עם דוד, שלמה וחזקיהו. (מ"א כב, ב). למרבה הצער שכלל שמעשיו גדולים ונרחבים, הם לא השיגו את המטרה ובסופו של דבר, בשורה התחתונה, צריכים להודות שמלכותו היתה כישלון.

נסקר את תולדותיו כפי שמסופר בספר מלכים ובספר דברי הימים. נכתב עליו הרבה יחסית, שני פרקים במלכים ושני פרקים בדברי הימים. הוא מוזכר גם בירמיהו ומגילת איכה). נביא את הדברים בקיצור.

1. בשנה השמינית למלכו, בהיותו בן 16, יאשיהו החליט שברצונו להחזיר את הממלכה לימי הזוהר של ימי דוד. (דה"י ב לד, ג).

2. בשנת שתים עשרה למלכו, בהיותו בן 20, כשהיה לו מספיק כח, התחיל ליישם את תכניתו. הוא התחיל עם ביעור עבודה הזרה שבארץ יהודה וישראל. (בתקופתו החלה ההתפוררות של מלכות אשור שעד לא מזמן שלטה בממלכת ישראל, ולכן הצליח להשתלט על כל האזורים של מלכות ישראל לשעבר וגם שם ביער את עבודה הזרה). יש פסוקים נרחבים על פעולתו שהצליח לבער את עבודת הבעל, האשרה, הקדש, השמש והירח והמזלות וכל צבא השמים וכו' וכו'. הוא ביער אפילו עבודות האלילים של נשי שלמה, שהשתרשו ביהודה במשך מאות שנים, ואיש לא העז לגעת בהם עד אז. הוא גם ביטל את העבודה בבמות. אף שזו לא היתה עבודה זרה, אבל זו היתה איסור מן התורה שהעם המשיך לעבור במשך כמעט כל ימי מלכי בית דוד. שום מלך לפניו, אפילו הטובים שבהם, לא הצליח למגר את התופעה. (מלכים ב כג, ה-כ).

3. בשנת שמונה עשרה למלכו, בהיותו בן 26, התחיל בחיזוק, שיפוץ ובדק בית המקדש. בית המקדש היה כמעט מושבת ברוב השנים שקדמו לו או שהיה לבית עבודה זרה עם כל המשתמע מכך, במשך רוב התקופה של מנשה ואמון (2+55). גם בתחילת מלכותו של יאשיהו הוא לא היה ראוי לשימוש מושלם. כלומר, יאשיהו היה צריך לתקן הזנחה וחילול הקודש שהמשיך כ-75 שנה (18+2+55). יאשיהו היה צריך לנקות את

הבית מכל האייקונים והפסלים והציורים שהיו חקוקים בקירות בית המקדש ובעצם לתקן את כל הדרוש תיקון מחמת מצבו הירוד של הבנין. לפי סדר עולם (כב) בדק הבית ברמה כזו לא נעשה מאז ימי יואש, לפני 218 שנה.

4. בזמן בדק הבית מצאו ספר תורה. משום מה ספר תורה זה הכניס את כולם לחרדה גדולה עד שהמלך שלח את עוזריו להיוועץ עם דבר ה'. הם פונים אל חולדה הנביאה כדי לקבל הסבר נבואי למציאה שמצאו. לפי חז"ל הם פנו דוקא לנביאה ולא לנביא כי אולי כאשה וכאמא היא תוכל לרחם עליהם, לנחם אותם ולהתפלל עבורם בצורה טובה יותר מאשר נביא שהוא גבר.

בכל אופן, זה לא מה שקרה. היא אומרת להם בצורה קשה שהגזירה הרעה מוחלטת היא ואי אפשר לבטלה. אמנם יען אשר יאשיהו הוא איש צדיק ונכנע לפני הקב"ה הגזירה תתקיים רק לאחר מותו והוא לא יצטרך לראות את החורבן במו עיניו.

רבו הדיעות על ההסבר של הסיפור הזה. הייתכן שתורה נשתכחה מישראל עד שמצאו ספר תורה בימי יאשיהו?

- רד"ק מפרש כפשוטו שאכן התורה ותוכנה נאבדה כמעט לגמרי בתקופת מנשה ואמון ותחילת מלכות יאשיהו. באותם 75 שנה בני יהודה היו עובדי עבודה זרה ושכחו את התורה ואת קיומה. לא קשה להבין את התופעה הזו, שבזמן קצר כל התרבות וההתנהגות יכולות להשתנות. עלינו רק להסתכל על הניתוק של יהודי ברית המועצות במשך 74 שנות קומוניזם ומה שקרה להם. לכן כשמצאו את התורה ודיניה וכל מה שכתוב בה, הבינו כמה הם התרחקו מה' יתברך וכמה צריכים לתקן את המצב וזה הכניס אותם לפחד ולחרדה גדולה.

- יש מפרשים (על פי הירושלמי שקלים ו,יא) שזה לא היה סתם ספר תורה אלא ספר תורה מאד מיוחד – ספר התורה שנכתב על ידי משה רבנו בכבודו ובעצמו. (כנראה בשלב מסויים בשנות מנשה או אמון כהנים שהתנגדו למעשיהם החביאו את הספר הזה.) בימים כתיקונם ספר זה היה מונח ליד ארון הקודש בקודש הקדשים. המנהג היה שספר זה תמיד היה מגולל לתחילת ספר בראשית. אולם כשהעוסקים בבדק הבית מצאו את ספר התורה הוא לא היה מגולל להתחלת התורה אלא לתוכחה של ספר דברים, לקראת סופה בפרשת כי תבוא, שהם הקללות הכי קשות הכתובות בתורה על העובר את דבר ה'. דבר זה הביא לחרדה גדולה של המוצאים וכן למלך עצמו.

• הספורנו מחדש פירוש מעניין, שזו אכן היתה מגילה שנכתבה על ידי משה רבנו, אבל זה לא היה ספר של חמשה חומשי תורה. מה שמצאו היתה מגילה עם קטעים מספר דברים שהמלך היה קורא לפני הציבור בהקהל (כמבואר במשנה סוטה ז,ח). בתוך הפסוקים הללו היו קוראים גם ברכות וקללות. בנוסף לזה היה גם את הנאום של יהושע (יהושע כד, א-טו). בשני המקומות הללו יש אזהרות חמורות על חטא עבודה זרה. הספורנו מוסיף שזה הספר שכל מלך היה צריך לשאת אתו בכל עת מימי חייו.

5. איך שלא יהיה מציאת ספר התורה גרמה לשני אירועים דרמטיים:

• כריתת ברית מחודשת של בני ישראל עם ה'. מצאנו כריתת ברית כזו בעבר לאחר תקופה של ירידה דתית משמעותית של הפרת הברית (כמו לאחר חטא העגל וכן בימי יואש לאחר סיום מלכות עתליה).

• עשיית קרבן פסח בעסק גדול, שכלל את כל כלל ישראל, אפילו אלו שגרו בשומרון. על מעשה זה כתוב: **כִּי לֹא נַעֲשֶׂה כַּפָּסַח הַזֶּה מִיָּמֵי הַשְּׁפָטִים אֲשֶׁר שָׁפְטוּ אֶת יִשְׂרָאֵל וְכָל יָמֵי מְלָכֵי יִשְׂרָאֵל וּמְלָכֵי יְהוּדָה**. אמנם גם המלך חזקיהו עשה פסח גדול וניסה לשתף את כל שבטי ישראל בקרבן פסח. אבל כבר ראינו שחלק מהעם בשומרון צחקו ולעגו על שליחי חזקיהו כשבאו לשכנע אותם לעלות לרגל לירושלים להקריב את קרבן הפסח. בימי יאשיהו באמת היתה הפעם הראשונה מאז ימי שמואל שכל עם ישראל עלה לרגל והקריבו את קרבן הפסח.

6. אולם גם שני המעשים הגדולים האלו לא הצליחו להעביר את רוע הגזירה של גלות וחורבן הבית בגלל כל הכעסים שהכעיס מנשה את ה' (מ"ב כג,כו). והשאלה למה?

7. עוד מסופר כאן על סגירת מעגל של מעשה פלא שקרה לפני מאות שנה, בתחילת מלכות ירבעם. (עיין מ"א יג). נביא בא מיהודה לבית אל כדי להוכיח את ירבעם. **ב וַיִּקְרָא עַל-הַמִּזְבֵּחַ, בְּדָבַר יְהוָה, וַיֹּאמֶר מִזְבֵּחַ מִזְבֵּחַ, כֹּה אָמַר יְקֹוֹק: הִנֵּה-בֵן נוֹלָד לְבֵית-דָּוִד, יֵאשִׁיהוּ שְׁמוֹ, וְזָבַח עֲלֶיךָ אֶת-כָּהֲנֵי הַבָּמֹת הַמִּקְטָרִים עֲלֶיךָ, וְעִצְמוֹת אָדָם יִשְׂרְפוּ עֲלֶיךָ. נְבִיא (כְּנֵרָא נְבִיא שְׁקֵר) שְׁחִי בִישְׂרָאֵל מִשְׁכַּנֵּעַ אֶת הַנְּבִיא מִיְהוּדָה לֹא לְצִיִּית לְנְבוּאָה שְׁקִיבֵל וּלְסַעוּד אֲצִלוּ וְכוּ' וְכוּ'. בַּהֲמִשְׁךְ הַנְּבִיא הַבֵּא מִיְהוּדָה בֵּא עַל עֲנָשׁוֹ בְּצוּרָה נִיסִית. עֵינַי שֵׁם כֹּל הַפְּרָשָׁה.**

אותו נביא הבא מיהודה הוא זה שנתן ליאשיהו את שמו. אמנם היו ארבעה אנשים בתנ"ך ששמו ניתן עוד לפני שנולדו (יצחק, ישמעאל, שלמה ויאשיהו), אבל יאשיהו הוא היחיד ששמו ניתן כשלוש מאות שנה לפני שנולד! בכל אופן הפרשה מוזכרת גם כאן כסגירת מעגל. ויש לשאול מה הקשר בין הפרשיות הללו?

8. בשנת 31 למלכו, בהיותו רק בן 39 יאשיהו נהרג במלחמה על ידי מלך מצרים, פרעה נכה.

הרקע למלחמה – בעת הזאת קרתה הנפילה וההתפוררות של מעצמת העל, אשור. נגד אשור קמה מדינה צעירה ונמרצת שהלכה והתחזקה כל הזמן, בבל. בבל יצאה לתקוף את אשור בכרכמיש. פרעה נכה, מלך מצרים, שהיה בעל ברית לאשור, רוצה להגיע אליהם כדי לעזור לאשור ולמנוע מבבל, להכות שרשים ולהתרחב על אדמות אשור. הדרך הישירה ממצרים לאזור אשור היא לצעוד על כביש החוף עד עמק יזרעאל ואז לפנות מזרחה. יאשיהו נעמד שם במגידו, בפתח עמק יזרעאל כדי למנוע ממלך מצרים להתקדם.

יאשיהו עשה את זה למרות ההבטחה של פרעה נכה שהוא לא מתכוון לתקוף את יהודה וישראל אלא רק רוצה לעבור בארץ כדי להגיע לאשור. יאשיהו רואה בזה גם הכרזת מלחמה וגם קיום של הקללה "וחרב לא יעבור בארצכם".

המלחמה נגמרה לפני שהתחילה כי הצעד הראשון של פרעה נכה הוא להרוג את יאשיהו מלך יהודה, ובזה המערכה הסתיימה. תוצאות המלחמה היו נוראיות. ההפסד גרם לדיכאון לאומי והרבה מהעם התחילו לשאול שאלות אמוניות. הרי עשינו את כל הדברים הנכונים! הם טענו. יאשיהו היה מלך צדיק שלא נראה כמותו במשך מאות שנים, איך ייתכן שדבר כזה יקרה דוקא לו? זו היתה ההתחלה של הסוף המר של החורבן.

9. למה באמת התשובה הגדולה של יאשיהו לא התקבלה? תשובתו האישית והשינויים שעשה בחברה היו מעט מדי ומאוחר מדי. פעולותיו החיוביות נעשו רק במשך 13 שנה בלבד. לא היה בכוחם למחוק את כל הרוע ששתל מנשה במשך 75 שנה.

חז"ל מתארים שהעם עבדו את ה' רק כלפי חוץ. מאחורי הדלת הם עבדו עבודה זרה. כלומר, אף שיאשיהו ביער את עבודה הזרה במישור הציבורי, הוא לא הצליח לבער את עבודה הזרה מליבותיהם, ממקומות המסתור ומהבתים של עם ישראל.

10. לולא נפילתו של יאשיהו במלחמה ייתכן שמלכותו היה נמשך הרבה שנים לאחר מכן. ואם כך היה קורה ייתכן שהרפורמות שעשה היו משפיעות כמו שהוא תיכנן. אם הוא רק לא היה נהרג במלחמה...

וכאן המפתח לכל הטרגדיה הגדולה הזו. יאשיהו היה כל כך בטוח בצדקתו, וכל כך האמין בה' שהוא היה משוכנע שאין שום סיבה שפרעה נכה יגבר עליו. הרי לצדו עומד ה' יתברך, ולעומתו, ליד פרעה נכה עומדים כל האלילים שהוא בוטח בהם, שאזנים להם ולא ישמעון.

הטעות היתה שיאשיהו לא התייעץ עם הנביא לפני שהוא יצא לקרב. ירמיהו הרי היה שם, ויאשיהו לא שאל אותו מה לעשות!
היתה כאן הזדמנות נדירה שהוחמצה. ירמיהו קורא לו "רוח אפינו משיח ה'". הוא היה ראוי להיות משיח לישראל אבל לא אסתייעא מילתא. הטרגדיה עצומה.

בצורה דרמטית חז"ל מתארים שברגעיו האחרונים ירמיהו מגיע אל יאשיהו כשהוא פצוע אנוש, ויאשיהו לוחש באזנו ומצדיק את הדין "צדיק הוא ה' כי פיהו מריתי" (איכה א, יח).

11. אחד המסרים המרכזיים של ספרי נביאים ראשונים הוא חובת הציות לנביא. כל העם צריכים להקשיב לנביא אבל יותר מכל, המלך צריך להקשיב לדברי הנביא. (הסיפור עם הנביא מארץ יהודה ממחיש שגם הנביא צריך להקשיב לנביא!)

יאשיהו הוא בעצם המלך האחרון לפני החורבן. (לאחר מכן יש ארבעה מלכים שלא עושים הרבה). גם המלך הראשון, שאול, וגם המלך האחרון, יאשיהו, חוטאים באותו חטא מרכזי של נביאים ראשונים – לא התייעצו עם הנביא, וזה גרם למותם טרם עת. יאשיהו – רוח אפינו משיח ה' – הגדלות והכישלון.